

ПРОБЛЕМАТИКА КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ «ВЧИНЕНЕ ГРУПОЮ ОСІБ» КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 152 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Орленко Соломія Іванівна

Навчально-науковий інститут права

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Чинна редакція частини третьої статті 152 Кримінального кодексу України передбачає застосування кримінальної відповідальності за зґвалтування, вчинене групою осіб. Задля повного аналізу проблематики необхідно звернути увагу на тлумачення об'єктивної сторони статті 152 Кримінального кодексу України, яке неодноразово у правозастосовній практиці підлягало змінам: у попередній редакції статті обов'язково як спосіб вчинення даного діяння мали застосовуватися будь-яке насильство (фізичне, психічне тощо), висловлення погроз або використання безпорадного стану потерпілої, проте станом на зараз головною складовою об'єктивної сторони даного складу кримінального правопорушення є встановлення факту проникнення суб'єктом кримінального правопорушення без добровільної згоди потерпілої особи.

Відповідно до частини першої статті 28 Кримінального кодексу України, кримінальне правопорушення визнається таким, що вчинене групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою [1]. Враховуючи системне тлумачення положень Кримінального кодексу України щодо поняття «виконавця кримінального правопорушення», необхідно звернути увагу на те, що ним є суб'єкт кримінального правопорушення, який повністю або частково виконує об'єктивну сторону відповідного кримінального правопорушення.

У Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30.05.2008 року № 5 вказано, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 152 чи ст. 153 КК, визнається вчиненим групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців (співвиконавців), тобто співучасників, ознаки яких зазначені у ч. 2 ст. 27 КК. При цьому виконавці (співвиконавці) діють узгоджено, з єдиним умислом і кожен з них безпосередньо виконує діяння, що утворюють повністю чи частково об'єктивну сторону складу злочину. Отже, відповідно до попередньої редакції ст. 152 КК, зґвалтування, вчинене групою осіб, мало місце, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців (співвиконавців), тобто співучасників, ознаки яких зазначені у ч. 2 ст. 27 КК. При цьому виконавці (співвиконавці) діють узгоджено, з єдиним умислом і кожен з них безпосередньо виконує діяння, що утворюють повністю чи частково об'єктивну сторону складу злочину, тобто застосування фізичного насильства, погрози його використання та статеві зносини із потерпілою особою [2].

Даний підхід, відображений у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30.05.2008 року № 5, є цілком виправданим лише у випадку його застосування до попередньої редакції статті 152 Кримінального кодексу

України. З нинішньої конструкції статті 152 Кримінального кодексу України досить проблемно встановити можливість виконання об'єктивної сторони відповідного кримінального правопорушення двома або більше виконавцями (співвиконавцями).

У доктрині широко обговорюється позиція Дудорова О.О. та Хавронюка М.І., які стверджують, що як співвиконавство зґвалтування може розглядатись і поведінка того, хто не вчиняв і не мав наміру вчинити сексуальне проникнення в тіло потерпілої особи, але, забезпечуючи недобровільність вказаного проникнення іншою особою, вчинив дії, які позбавили потерпілу особу можливості уникнути сексуального проникнення (зокрема, застосував до потерпілої особи насильство – фізичне або психічне) [3].

Зважаючи на вище наведене, на наш погляд, найбільш виправданим тлумаченням кваліфікуючої ознаки «вчинене групою осіб» кримінального правопорушення, передбаченого статті 152 Кримінального кодексу України є системне поєднання частини 1 статті 28, частини 2 статті 27 Кримінального кодексу України. Співвиконавцями у вчиненні кримінального правопорушення можуть визнаватися винятково особи, які спільно здійснюють виконання об'єктивної сторони відповідного кримінального правопорушення шляхом застосування різних способів (наприклад, спільне долання опору потерпілої, застосування насильства тощо).

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України // Офіційний вебпортал Верховної Ради України: [Веб-сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 02.06.2024).
2. Митрофанова Ю.С. ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗґВАЛТУВАННЯ, ВЧИНЕНОГО ГРУПОЮ ОСІБ // *Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 21-22 трав. 2021 р.)*. 2021. № 11. С. 97–99.
3. Дудоров О. О. Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі // *Науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України за ред. М. І. Хавронюка*. Київ: Ваіте, 2019. с. 288.